

תשובה

כאמור, הסיר חייב הגעלה. וכן כל הסכו"ם חייב הגעלה, ואין לסמוך בו על הרוב. אך לגבי הצלחות יש לומר שהן בטלות ברוב (ובפרט שהאיסור בכבד מבושל הוא משום דם שבישלו, שהוא מדרבנן: ע"י מנחות כ"א ע"א; פמ"ג יו"ד ס' ס"ו בפתחה, ד"ה העיקר הא').

מיהו ליתר הידור נראה לי שיש להגעיל את כל הצלחות ג' פעמים (אם מדובר בכמות קטנה של צלחות שאפשר לעמוד בכך), כי יש אומרים שכלי חרסיונה ניתנים להכשרה ע"י הגעלה ג' פעמים (ע"י לעיל ס' י"ג אות ה'). ואע"פ שרוב הפוסקים חולקים עליהם, כאן מן הראוי לכתחילה להחמיר כמותם.

אבל לא יאכל שלושתם יחד. ויש מי שאוסר לאוכלם אדם אחד אפילו זה אחר זה. והרמ"א (הג"ה שם) פסק לכתחילה כדעה המחמירה. והנה בנד"ד אין לחוש שאדם אחד יאכל בשתי צלחות בבת אחת. אך יש לחוש שיאכל בשתי צלחות בזו אחר זו. ועוד יש לחוש אפילו לדעה הראשונה, האוסרת רק לאכול את שלושתן יחד, שאם בעה"ב מאכיל לכמה בני אדם ביחד, הרי ממה נפשך אחד מהם אוכל בצלחת האסורה, וא"כ בעה"ב עובר לכאורה ב"לפני עיוור". ולא היא, שמאחר שלאורחים מותר לאכול, אינו עובר משום לפנ"ע, ופשוט הוא.

סימן יז**סופגניות – האם יש בהן בישולי עכו"ם?**

כזה אלא לשיטת הרמ"א (הג"ה שם), ואילו הנוהגים כהב"י – אוסרים (שו"ע שם). וא"כ השאלה היא לדעת הנוהגים כהב"י, מה דין הסופגניות? האם דינן כדין פת, שהיא מותרת, או כדין תבשיל, שהוא אסור?

א. בישולי עכו"ם בטיגון

נאמר בשו"ע (יו"ד ס' קי"ב סעי' ו'):

במקום שנהגו ודיתר בפת של פלטר, אפילו הוא נלוש בביצים... – מותר. אבל אינפנד"ה (פשטידה) שאפאה עובד כוכבים, אסור לאכול מהפת שלה. ההבדל בין פת שנילושה בביצים לאינפנד"ה הוא שבפת הביצים נבלעות ונבללות בתוכה, ולכן יש לה דין פת ולא דין תבשיל; מה שאין כן באינפנד"ה, שהשומן שניטגנה בו התבשל לפני כן, והוא ניכר על פני הפת. ומכיון שהשומן אסור משום בישולי עכו"ם, הפת אסורה. ולכאורה סופגניה דומה לאינפנד"ה. שהרי השמן התבשל

ראשי פרקים

שאלה

- א. "בישולי עכו"ם" בטיגון
 - ב. השוואה לחיוב סופגניות בחלה
 - ג. השוואה לחיוב סופגניות בברכת המזון
- תשובה
מסקנות

שאלה *

ברבות מן הקונדיטוריות עובדים גויים בבישול ובאפיה, והם אלה שעוסקים בהכנת סופגניות למכירה בחנוכה. הסופגניות עשויות מבצק סמיך, דומה לזה של לחם, אלא שמטגנים אותן בשמן עמוק. האם מותר לגוי להניח אותן במחבת, כשאת האש מדליק ישראל?
כידוע, פת עכו"ם מותרת ע"י שגירת תנור, דהיינו, שישראל מדליק את האש (שו"ע יו"ד ס' קי"ג סעי' ז'). אך בישולי עכו"ם לא הותרו באופן

* חנוכה תשנ"ד.

לבשלה – חייבת בחלה, דמיד נתחייבה משעת גלגול. ולכן יש להחמיר ולהפריש בלא ברכה. למדנו מכאן שאמנם טיגון הוא כבישול; אך בחלה אזלינן בתר לישא, כי חיוב חלה חל בזמן הגלגול, אלא שבעיני דין "לחם". ולחומרא יש כאן דין "לחם", כי בתר גלגול אזלינן. אך לענין פת עכו"ם יש לומר להיפך, שלחומרא בתר בישול אזלינן. ואע"פ שבישולי עכו"ם אסורים מדרבנן, ויש להקל בספק – כאן אין זה ספק. כי הרבה יותר מסתבר לומר שזהו תבשיל, ורק לענין חלה אזלינן בתר גלגול, משום שנאמר: "ראשית עריסותיכם". ומה שהקלו בפת עכו"ם יותר מאשר בתבשיל, הוא משום חיי נפש (עי' ש"ך סי' קי"ג ס"ק ר'). וכן כתב היד אפרים (לשו"ע י"ד סי' קי"ב סעי' ו' בהג"ה, ד"ה או) בשם התשב"ץ (ח"ג סי' י"א) שיש לאסור את הסופגנין משום בישולי עכו"ם.

ועיין מה שכתב הפר"ח (סי' קי"ב ס"ק י"ז בסופו) בשם הריב"ש (בתשובה, סי' כ"ח בסופו):
לכו"נ, כל שבלידתו רכה ונאפה נ"י משקה, כגון הני סופגנין דידן – לאו נהמא הם, ואסורין משום בישולי עכו"ם.

וכן פסק הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ז ה"ח). אלא שהרמב"ם אסר זאת משום גיעולי עכו"ם. וא"כ אדרבה, יש להוכיח מדבריו שסופגנין שאין בהן חשש גיעולי עכו"ם – מותרים, ואין בהם משום בישולי גויים, וצ"ע. ומדיוק דברי הריב"ש עולה שהוא לא אסר אלא בסופגנין שבלידתן רכה, משום שהם תבשיל. אך אם נעשו בבלילה עבה, כמו הסופגניות שלנו, יש להן דין "לחם" אע"פ שניטגנו. ואולי הוא סובר שטיגון כאפיה דמי ולא כבישול. וא"כ מהרמב"ם ומהריב"ש עולה דווקא היתר לסופגניות שלנו. וצ"ע.

ג. חיוב סופגניות בברכת המזון

עוד פסק הפר"ח (י"ד סי' קי"ב ס"ק י"ז), שכל דבר שאם קובע עליו סעודה חייב בברכת המזון, דין פת יש לו. וכן כתבו התוס' (ביצה ט"ז ע"ב ד"ה

לפני הסופגניה, וחל עליו דין של בישולי עכו"ם. מיהו יש לומר שהרי שמן ראוי לאכילה כמות שהוא חי, וגם אינו עולה כשלעצמו על שולחן מלכים, וא"כ השמן לא נאסר בבישול.

והאינפנד"ה שנאסרה, מבואר בפוסקים (סי' קי"ג סעי' ג') שהיא מטוגנת בשומן, והשומן הותר ע"י עכו"ם ונאסר. והשומן כנראה נחשב למאכל העולה על שולחן מלכים. אך שמן, או שיש להחשיבו כדבר שנאכל כמות שהוא חי, בגלל שמערבין אותו בסלט וכדו', או שאין הוא נחשב כראוי לעלות על שולחן מלכים כשהוא לעצמו. ולכן אין לאסור שמן שטוגן ע"י נוכרים. בנוסף לכך יש לומר שהשמן נספג כולו בסופגניה; ולא דמי לאינפנד"ה, שהשומן טוח על גבה.

מיהו יש להעיר, שגם ללא השמן, הסופגניה עצמה אינה נחשבת ל"פת" אלא לתבשיל, משום שהיא לא נאפית אלא מיטוגנת; וטיגון – אולי כבישול דמי. ובדינו של טיגון נחלקו רש"י ותוס' (סנהדרין ד' ע"ב): לדעת רש"י (ד"ה דרך) טיגון אינו נחשב כבישול. ואילו מדברי התוס' (ד"ה דרך), שהביאו פירוש אחר בשם "יש מפרשים", משמע שחולקים עליו. וכן הוא במאירי (חולין ק"ח ע"ב ד"ה הטיגון). ועי' פר"ח (י"ד סי' פ"ז ס"ק ב') שסובר שטיגון נחשב כבישול. ועי' פרייתואר (ס"ק ג' ד"ה ונראה), פת"ש (ס"ק ג') ודרכ"ת (ס"ק י"ח), שהביאו דעות שטיגון אינו כבישול. וא"כ יש להסתפק אם טיגון נחשב כבישול או כאפיה, וממילא יש להסתפק אם סופגניה היא פת או תבשיל, דהא בהא תליא; וצ"ע. (ובשמירת שבת כהלכתה פרק א' סעיף ס"א הכריע שטיגון כבישול).

ב. חיוב סופגנין בחלה

בענין הפרשת חלה נפסק בשו"ע (י"ד סי' שכ"ט סעי' ג'):

עיסה שבלייתה עבה, וגלגלה על דעת לעשותה סופגנין – פטורה.

אך השו"ד (ס"ק ד') כתב שהרבה פוסקים חולקים; והיכא דבלייתה עבה, אפילו אם גלגלה על דעת

והמחבר מסופק מה דין סופגנין, צ"ע אם יש להקל בספיקא דרבנן. וכידוע, אע"פ שספיקא דרבנן לקולא; לכתחילה אין עושים ספק, ורק בדיעבד, כשנוצר ספק, יש להקל. ולכתחילה נראה שהנוהגים כדעת מרן המחבר צריכים להחמיר בסופגניות שניטגנו ע"י פועל גוי, אף אם ישראל הדליק את האש.

מסקנות

- א. יש מחלוקת בין הפוסקים אם טיגון נחשב כבישול, ונטיית הפוסקים היא לומר שטיגון כבישול.
- ב. לדעת הרמב"ם והריב"ש, עיסה שבלייתה עבה וניטגנה יש לה דין של "לחם" לחיוב חלה (ללא ברכה) ולבישולי עכו"ם.
- ג. הגדרת "לחם" בדין בישולי עכו"ם תלויה בהגדרת "לחם" בדיני ברכות. וכל מאפה שמברכים עליו "המוציא" וברכת המזון אם קבעו עליו סעודה, מוגדר כ"לחם" לענין בישולי עכו"ם.
- ד. בדין עיסה עבה שניטגנה, יש מחלוקת בין הפוסקים אם מברכים עליה "המוציא" וברכת המזון במקרה שקבעו עליה סעודה.

קמ"ל), יעוי"ש. ולפי"ז צ"ע בסופגנין שקבעו עליהם סעודה, אם חייבים בברכת המזון. ועיין שו"ע (או"ח סי' קס"ח סעי' י"ג), שם מובאת מחלוקת: לדעה הראשונה שם, דבר שבלייתו עבה וטיגנה אין מברכין עליה המוציא. ובמשנ"ב (ס"ק ע') כתב שהדברים אמורים אפילו אם קבע עליהם את סעודתו. ולדעה השנייה, כל שתחילת העיסה עבה, אפילו בישלה או סיגנה אח"כ – מברך עליה המוציא. ולמעשה כתב המחבר שירא שמים לא יאכל עד שיברך על לחם, והרמ"א כתב שנהגו להקל. וא"כ לפי הרמ"א יש להחמיר בנד"ד ולהתייחס אל הסופגניות כאל תבשיל. ועיין משנ"ב (ס"ק ע"ה) שכתב בדעת הרמ"א, שאפילו אם אכל כדי שביעה, אם דעתו היתה מלכתחילה לטגן את העיסה – אין מברכין ברכת המזון על הסופגנין. ולענין בישולי עכו"ם יש לומר בדעתו שיהיה אסור משום שהוא תבשיל; ואילו לשיטת המחבר נראה שיש ספק בדבר. (ועיין יחזקאל דעת ח"ה סי' נ"ג שמקל בסופגניות).

תשובה

מכיון שכל הדיון שלנו הוא אליבא דהמחבר,